

СЕКЦІЯ 4. ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО ТА ПРОЦЕС

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-15>

Петруненко Я. В.,

*доктор юридичних наук, професор,
старший науковий співробітник відділу проблем модернізації
господарського права та законодавства
ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова
Національної академії наук України»*

Тройніков В. В.,

*аспірант
ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Мамутова
Національної академії наук України»*

ДЕРЖАВНА ПОЛІТИКА ПІДТРИМКИ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

Найбільш вразливими в умовах виникнення кризових явищ економічного, техногенного, епідеміологічного, воєнного та іншого характеру є суб'єкти малого підприємництва. У той же час саме мале підприємництво вважається однією з рушійних сил економічного розвитку держави, здійснення структурних змін в економіці, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного бізнесу та ін. Однак останні декілька років вітчизняна економіка безперервно потерпає від негативних наслідків обмежень епідеміологічного характеру, зумовлених поширенням вірусу COVID-19, а також запровадженням воєнного стану на усій території України. У зв'язку з цим суб'єкти малого підприємництва, як найбільш вразливі учасники економічних відносин, потребують державної підтримки у різних напрямках та формах.

У науковій літературі чимало досліджень присвячено визначенню шляхів подолання кризових явищ у малому підприємстві. Здебільшого науковцями робиться акцент саме на здійсненні виваженої державної фінансової політики підтримки малого бізнесу, що є необхідною складовою сучасної фінансової політики в публічній сфері. Як зазначають вчені, в кризових умовах розвитку економіки саме допомога

держави малому підприємництву може призвести до поліпшення економічної ситуації як в регіонах, так і в країні в цілому [1].

Справедливим є й зауваження, що для України підтримка розвитку малого підприємництва набуває ще більшого значення, ніж для країн із розвинутою економічною системою. Притім, в умовах порушення макроекономічної стабільності роль малого підприємництва як структуроутворюючого елемента сучасної економіки зростає, як і зростає його вразливість до внутрішніх і зовнішніх шоків, а також ризиковість у порівнянні із великим бізнесом [2].

Як справедливо зауважує Т.А. Піхняк, великих збитків мале підприємництво зазнало від запровадження карантину внаслідок COVID-19. Так, за даними Спільки українських підприємців, у кризовий березень 2020 р. збанкрутіли і закрили свій бізнес приблизно 6% суб'єктів малого підприємництва, що є величезною проблемою для держави; третина власників бізнесу (переважно мікро), заявляють про падіння доходів на 90–100% за березень–квітень 2020 р. Ці ж підприємці вже звільнили до 50% штату співробітників [3, с. 25].

Криза загострилась й у період запровадження воєнного стану. Зокрема, за даними Міністерства юстиції України, платформи «Vkursi» та Економічного профайлу громади/регіону станом на 31 серпня 2022 р., з 24 лютого по 31 липня 2022 р. закрилося 78 059 суб'єктів господарювання, з них 76 825 фізичних осіб-підприємців та 1 234 юридичні особи [4].

З метою підтримки малого підприємництва Урядом у травні 2020 р. було затверджено Державну програму стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 р. [5].

У вказаній Державній програмі передбачалося визначення на перших етапах її впровадження пріоритетних галузей малого підприємництва. Традиційно до таких відносяться: комп'ютерне програмування, надання інформаційних послуг; виробництво харчової продукції, сільське господарство тощо.

Заходами державної підтримки у період запровадження карантину в нашій країні стали: захист національних виробників у торговельно-економічній сфері шляхом попередження, лібералізації та скасування торговельних бар'єрів щодо українських товарів на зовнішніх ринках та сприяння лібералізації; забезпечення ставки за кредитом для позичальників-суб'єктів малого та середнього бізнесу в розмірі 3 відсотки шляхом надання державою відповідної компенсації банкам, зокрема на відновлення діяльності малого та середнього бізнесу після

закінчення карантину; надання державних гарантій на портфельній основі для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань суб'єктів малого та середнього підприємництва перед банками-кредиторами; забезпечення фінансування суб'єктів малого та середнього бізнесу для участі в публічних закупівлях шляхом розвитку альтернативного банківському кредиту безрегресного факторингу тощо.

З метою стимулювання створення нових робочих місць та попередження масових звільнень Кабінет Міністрів України своєю постановою від 21 червня 2022 р. № 702 затвердив Порядок надання допомоги по частковому безробіттю [6]. Цим Порядком допомогу по частковому безробіттю визначено як вид державної підтримки застрахованих осіб (працівників та фізичних осіб-підприємців) у разі втрати ними частини заробітної плати (доходу) у зв'язку із зупиненням (скороченням) виробництва продукції (виконання робіт, надання послуг) з причин економічного, технологічного характеру, виникнення надзвичайної ситуації, введення надзвичайного або воєнного стану, встановлення карантину.

Джерелами фінансування допомоги по частковому безробіттю є кошти Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття та інших джерел, не заборонених законодавством.

Крім того, важливі зміни [7] було внесено до Податкового кодексу України, які передбачають установлення на період до припинення або скасування воєнного стану на території України справляння податків і зборів з урахуванням деяких особливостей, зокрема, скасування відповідальності суб'єктів господарювання, які перебувають на спрощеній системі оподаткування, за несплату єдиного податку, встановлення заборони на проведення податкових перевірок та запровадження багатьох інших поступок у податковій сфері.

Також необхідно згадати про Урядовий проект «eРобота», який передбачає надання українцям грантів для започаткування бізнесу, розвитку підприємництва та навчання. Проект включає шість грантових програм, зокрема, українці зможуть отримати: мікрогранти для створення власного бізнесу; гранти для розвитку переробного підприємства; державне фінансування закладки саду; кошти для розвитку тепличного господарства; грант на реалізацію стартапу, у тому числі в сфері ІТ; кошти на навчання ІТ-спеціальностям [8].

Також Урядом започатковано та реалізовано програму релокації підприємств шляхом переміщення підприємств з територій, що наближені або знаходяться у зоні бойових дій, в безпечні регіони Західної України [8].

Необхідно зауважити, що заходи державної підтримки показали позитивні результати вже на перших етапах їх впровадження. Зокрема, з червня 2022 р. кількість суб'єктів господарювання, що закривалися, почала знижуватися і в липні сягнула 17 932 суб'єктів, з них 17 428 фізичних осіб-підприємців, що на 20% менше від кількості зареєстрованих суб'єктів господарювання. Крім того, почала зростати кількість зареєстрованих суб'єктів господарювання. Зокрема, з 1 березня по 31 серпня 2022 р. було зареєстровано 63 406 фізичних осіб-підприємців, з них у серпні 2022 р. – 20 316 [4].

Таким чином, підсумовуючи викладене, можливо зробити узагальнюючий висновок про те, що в умовах сучасних викликів, якими, передусім, є карантинні обмеження, зумовлені пандемією COVID-19, та збройна агресія російської федерації, державна політика підтримки малого підприємництва спрямована на подолання негативних економічних наслідків, до яких особливо чутливими є суб'єкти малого підприємництва, а саме – зниження попиту, втрата ринків збуту та постачальників, порушення логістики, пошкодження або руйнування майна, окупація територій провадження господарської діяльності тощо. Основними напрямками державної підтримки у таких умовах є: сприяння у релокації суб'єктів господарювання, надання грантів для заснування або розвитку окремих видів підприємницької діяльності, компенсація частини витрат на сплату кредитів, пом'якшення податкового тягаря, сприяння створенню нових робочих місць та попередження звільнення працівників шляхом надання допомоги по частковому безробіттю тощо.

Список використаних джерел:

1. Мироненко-Шульга О. Малий бізнес в умовах пандемії COVID-19: правове регулювання фінансової підтримки державою. *Національна асоціація адвокатів України*. URL: <https://unba.org.ua/publications/print/5792-malij-biznes-v-umovah-pandemii-covid-19-pravove-regulyvannya-finansovoi-pidtrimki-derzhavoyu.html>

2. Красота О. В., Кір'єв І. С. Особливості розвитку малого підприємництва в умовах порушення макроекономічної стабільності. *Ефективна економіка*. 2021. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/2_2021/100.pdf

3. Піхняк Т. А. Сучасні виклики для економічного розвитку малого підприємництва в Україні. *Приазовський економічний вісник*. 2021. Вип. 2 (25). С. 24–29.

4. Український бізнес в умовах повномасштабної війни: аналітика стану за шість місяців (на основі даних Міністерства юстиції України, платформи «Vkursi» та Економічного профайлу громади/регіону

станом на 31 серпня 2022 р.). URL: <https://dia.dp.gov.ua/ukra%D1%97nskij-biznes-v-umovax-povnomashtabno%D1%97-vijni-analitika-stanu-za-shist-misyaciv>

5. Про затвердження Державної програми стимулювання економіки для подолання негативних наслідків, спричинених обмежувальними заходами щодо запобігання виникненню і поширенню гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, на 2020-2022 роки: постанова Кабінету Міністрів України від 27 травня 2020 р. № 534 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/534-2020-п#Text>

6. Про затвердження Порядку надання допомоги по частковому безробіттю: постанова Кабінету Міністрів України від 21 червня 2022 р. № 702 / Кабінет Міністрів України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/702-2022-п#Text>

7. Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законодавчих актів України щодо особливостей оподаткування та подання звітності у період дії воєнного стану: Закон України від 03 березня 2022 р. № 2118-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2118-20/sp:max50:nav7:font2#n5>

8. Підтримка бізнесу у період дії воєнного стану. *Міністерство економіки України*. URL: <https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=52d2e23d-3ed5-4670-b2e4-cb6bcd3b049f&tag=Biznesu>

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-318-0-16>

Сиротко М. В.,

аспірант

*ДУ «Інститут економіко-правових досліджень імені В. К. Макутова
Національної академії наук України»*

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ТОРГОВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Окрім викликів, спричинених пандемією COVID-19 та глобальною економічною рецесією, Україна зіткнулася з ескалацією російсько-українського військового конфлікту, який призвів до повномасштабної війни з введенням воєнного стану. Ця війна має значний вплив на торговельну діяльність в Україні, особливо у східних та південних регіонах країни, які найбільше постраждали від конфлікту.